

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ ТА РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Гуцан Т. Г., канд. пед. наук, доцент

Мельникова О. В., канд. пед. наук, доцент

Міхнов Д. А., здобувач вищої освіти

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення, розпочате РФ проти України 24 лютого 2022 р., стало найсерйознішим випробуванням для української економіки за всю історію незалежності. Руйнування інфраструктури, масова міграція, скорочення економічної активності та зростання бюджетного дефіциту поставили перед державою завдання збереження фінансової стабільності в умовах безпрецедентного тиску. Як один із ключових інструментів монетарної стратегії кредитна політика відіграє вирішальну роль у підтримці економіки, забезпеченні ліквідності банківської системи та стимулюванні економічного зростання. Окремі елементи кредитної політики сприяють доступу суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів, що є необхідною передумовою для інвестиційної активності, модернізації виробництва та створення нових робочих місць. Зростання вартості запозичень, обмежений доступ до банківських кредитів, потреба в гарантійних механізмах та підтримці малого і середнього бізнесу (МСБ) потребують ефективного управління кредитними операціями як на макро-, так і на мікрорівні. Саме тому дослідження інструментів кредитної політики у контексті забезпечення фінансової стабільності та розвитку підприємництва є надзвичайно актуальним як для наукової спільноти, так і для практиків економічного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кредитної політики, фінансової стабільності та підтримки підприємництва активно вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. У виданнях Національного банку України (НБУ) аналізуються монетарні інструменти та реакція банківського сектора на кризові виклики, зокрема пов'язані з воєнним станом. У звітах KSE Institute та Світового банку досліджуються проблеми функціонування національної економіки в умовах війни, зокрема питання підтримки МСБ. У публікаціях Міністерства економіки України та фонду розвитку підприємництва значну увагу приділено державним програмам підтримки українського бізнесу як інструменту збереження робочих місць і забезпечення економічної стійкості країни.

Невирішені складові загальної проблеми. Більшість досліджень, присвячених розгляду питань державного регулювання монетарного сектору, забезпеченню економічної стабільності в країні та допомоги українському

бізнесу, мають фрагментарний характер, тому доцільно провести комплексний аналіз кредитної політики як важливого механізму підтримки підприємницької активності та фінансової стійкості, що є важливим для економічного відновлення України.

Формулювання цілей статі. Метою даної роботи є визначення особливостей кредитної політики України в умовах війни, аналіз її впливу на забезпечення фінансової стабільності та розвитку підприємництва, а також виявлення перспектив подальшої кредитної підтримки українського бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із початком повномасштабної війни в Україні банківська система зіткнулася з серйозними викликами: зниження попиту на кредити через невизначеність, зростання кредитних ризиків, а також необхідність підтримувати ліквідність у умовах відтоку депозитів навесні 2022 р. Проте завдяки швидким діям НБУ та міжнародній підтримці фінансова система залишилася стійкою. Наприклад, у перші місяці війни НБУ запровадив валютні обмеження та фіксацію обмінного курсу, що допомогло стабілізувати валютний ринок. НБУ оперативно адаптував свою монетарну політику до воєнних реалій. У квітні 2022 р. Рада НБУ затвердила "Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану", які визначили три головні пріоритети: забезпечення стабільності гривні, підтримку оборонних і соціальних витрат, а також збереження довіри до банківської системи [8]. У воєнний час традиційні інструменти монетарної політики, такі як інфляційне таргетування з плаваючим валютним курсом, стали менш ефективними через високий рівень невизначеності та зовнішні шоки. Натомість НБУ перейшов до адміністративних заходів, таких як фіксація обмінного курсу та пряме фінансування державного бюджету.

Одним із ключових інструментів стало придбання НБУ облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на первинному ринку. В 2022 р. НБУ профінансував бюджет на суму 400 млрд грн шляхом емісії, що було тимчасовим заходом, передбаченим на період воєнного стану [8]. Проте керівництво НБУ розуміло, що надмірне використання емісійного фінансування може призвести до інфляційного тиску та макроекономічної дестабілізації, і тому з 2023 р. акцент змістився на залучення зовнішнього фінансування та ринкових запозичень.

Для забезпечення стійкості банківської системи НБУ посилив макропруденційні заходи, спрямовані на мінімізацію системних ризиків. У 2023 р. НБУ розпочав комплексну оцінку стійкості банків, яка включала аналіз якості активів, перевірку забезпечення за кредитами та стрес-тестування за трьома сценаріями: базовим, помірним і песимістичним. За результатами оцінки, 20 найбільших банків, які покривають 90% активів сектору, продемонстрували достатній рівень капіталу, але деякі установи потребували докапіталізації через високі кредитні ризики [5]. Макропруденційна політика також включала встановлення підвищених вимог до ліквідності банків. Наприклад, НБУ запровадив норматив короткострокової ліквідності (LCR), який зобов'язує банки тримати достатній обсяг високоліквідних активів для

покриття потенційних відтоків коштів. Ці заходи дозволили банкам зберегти стабільність навіть у період активних бойових дій і енергетичного терору.

Кредитна політика НБУ під час війни спрямована на поживлення економічної активності через доступне кредитування. У 2024 р. затверджено Стратегію розвитку кредитування, яка визначила три ключові напрями: підтримка МСБ, стимулювання іпотечного кредитування та розвиток зелених кредитів для енергетичних проєктів.

Ключовим інструментом підтримки МСБ є Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%». Ця програма започаткована у 2020 р. із метою здешевлення вартості кредитів для впровадження МСБ господарської діяльності та реалізується Фондом розвитку підприємництва у вигляді часткової компенсації процентних ставок за кредитами або ж наданням гарантій уповноваженим банкам на забезпечення зобов'язань за наданими кредитами. Фізична особа-підприємець або юридична особа, яка бере участь у цій програмі, має можливість залучити кредитні кошти в розмірі до 50 млн грн строком до 3 або 5 років - залежно від цільового призначення фінансування. Відсоткові ставки 7% і 9% можуть бути знижені шляхом створення нових робочих місць: за кожного працевлаштованого працівника ставка зменшується на 0,5%, однак мінімальний рівень ставки не може бути нижчим за 5% річних. Кредитування в межах програми має чітко визначене цільове спрямування, серед якого: придбання або модернізація основних засобів, зокрема транспорту комерційного чи виробничого призначення; купівля нежитлової нерухомості чи земельних ділянок; будівництво, реконструкція або ремонт нежитлових приміщень; придбання прав інтелектуальної власності; а також реалізація енергоефективних проєктів у житлово-комунальній сфері [2].

У 2023 р. програма отримала додаткове фінансування у розмірі 50 млн євро від німецького банку KfW, що дозволило видати кредити на суму 70 млрд грн для 15 тисяч підприємств [7]. Програма сприяла створенню та збереженню 200 тисяч робочих місць, що є критично важливим в умовах війни.

На сьогодні за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» реалізується кредитування на суму майже 400 млрд. грн за 114 351 проєктом у сфері сільського господарства, торгівлі, промисловості, будівництва, з надання послуг та здійснення фінансової діяльності (Рис. 1). Найбільший вклад у реалізацію цієї програми внесли Укргазбанк, Райфайзен банк «Аваль», Укрексімбанк, Приватбанк та Ощадбанк [2].

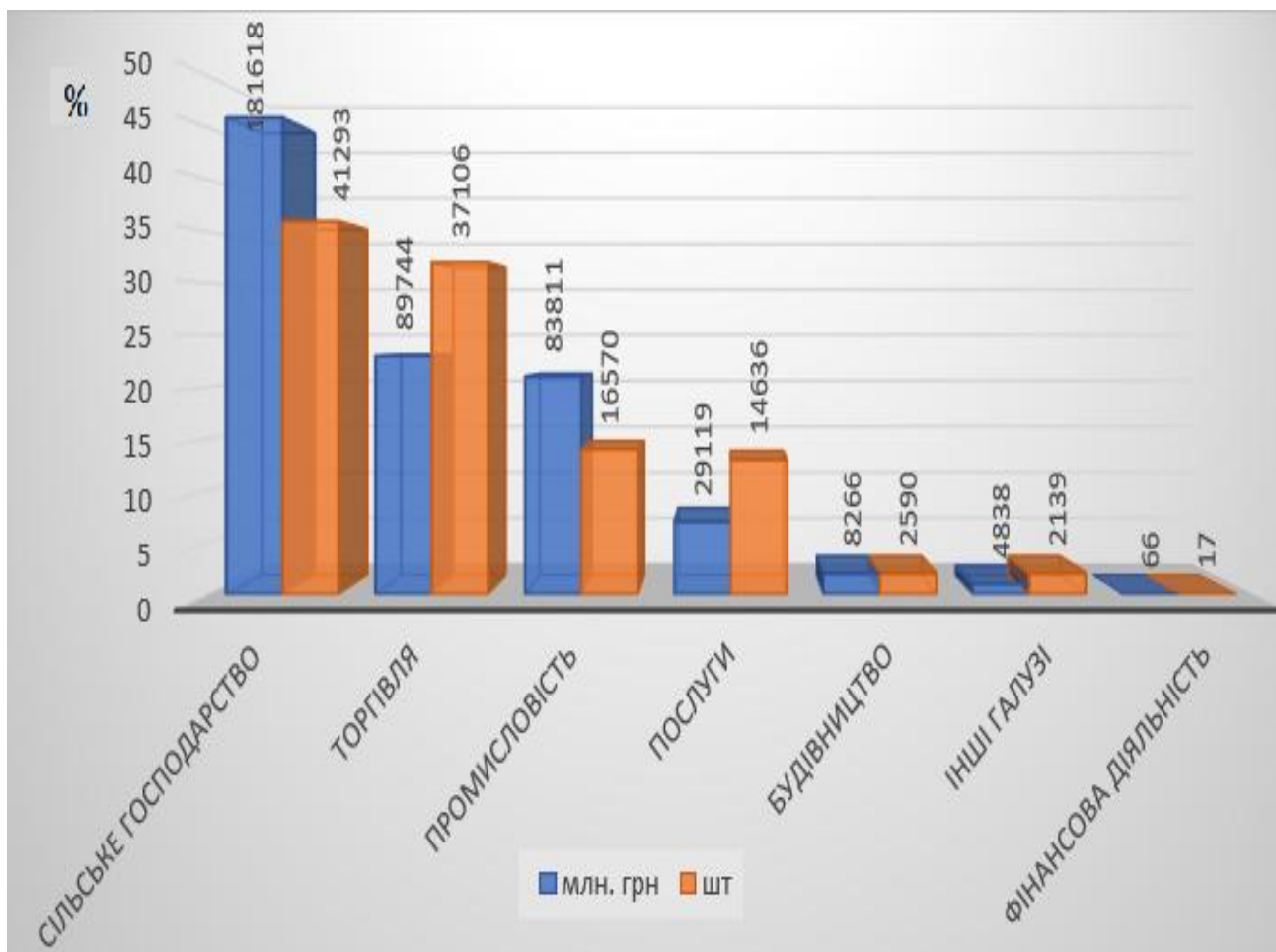

Рис. 1. Структура кредитного портфелю за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у розрізі економічної діяльності на 12.05.2025 р., %
Джерело: створено авторами на основі [2]

Також слід відзначити позитивну динаміку щодо зростання кредитування за програмою протягом періоду дії воєнного стану, зокрема за наступними напрямками: обігові, антивоєнний, підтримка посівної та інвестиційний (Рис. 2) [2]. Це свідчить про активність бізнесу у період війни, підтримку державою саме нагальних напрямів діяльності, пов'язаних із підвищенням обороноздатності нашої країни та підтримки аграріїв. Найвищий рівень залучення кредитів за програмою спостерігається в місті Києві. До числа десяти лідерів також потрапили п'ять областей, які входять до зони підвищеного воєнного ризику: Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська та Чернігівська.

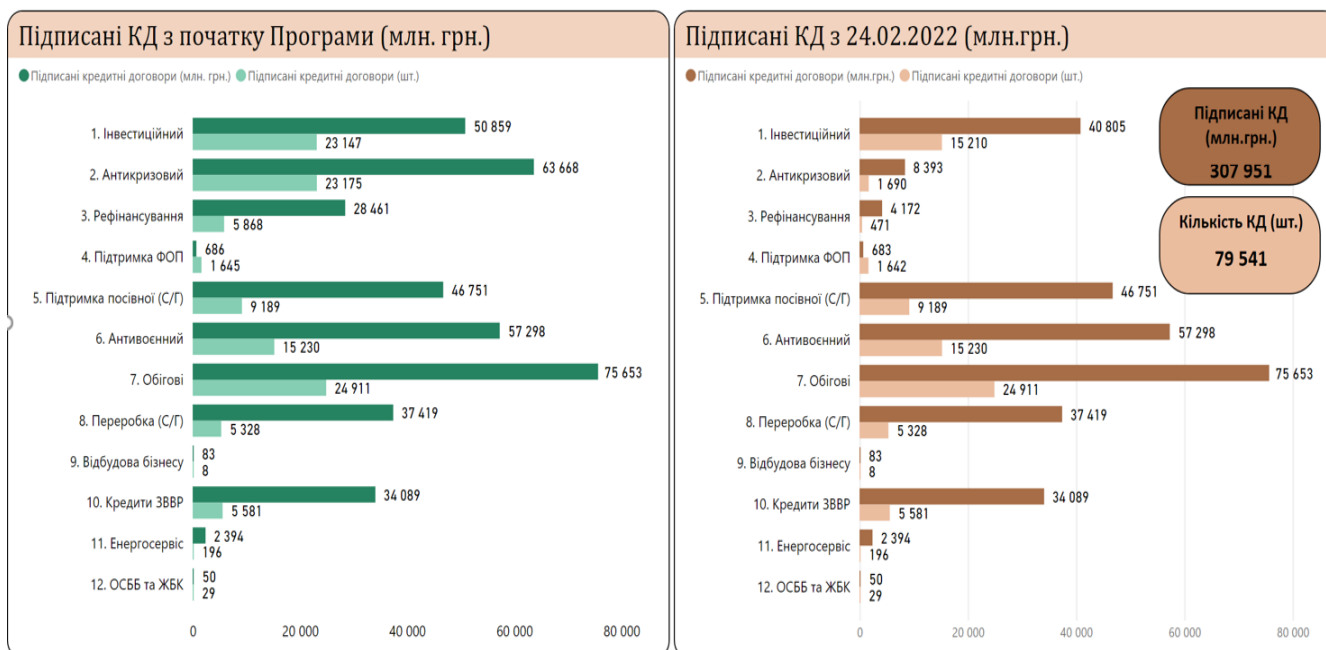

Рис. 2. Підписані кредитні договори за Програмою «Доступні кредити 5-7-9%»

Джерело: [2]

Під час війни банківська система України продемонструвала вражаючу стійкість. У 2023 р. банки отримали рекордний прибуток у розмірі 86,5 млрд грн, що було зумовлено зростанням депозитної бази та ефективним управлінням активами [6]. За даними НБУ, у 2024 р. банки профінансували проекти з відновлення енергетичної інфраструктури на суму 14 млрд грн, що стало відповіддю на енергетичний терор з боку Росії [11]. Проте банківський сектор стикається з проблемами, такими як скорочення кредитного портфеля (на 10% у 2022 році) та зростання частки непрацюючих кредитів (NPL) до 15% у 2023 році [4]. Для вирішення цих проблем НБУ запровадив плани реструктуризації та докапіталізації, які банки мають виконати до квітня 2026 року.

Треба відзначити, що за останній рік фінансовий ринок значно зміцнився і суттєво активізувався поза межами програм державної підтримки. Завдяки зниженню інфляції та стабілізації макроекономічної ситуації середня ставка за кредитами для бізнесу знизилася з 19,3% у 2023 р. до 15,8% у 2024 р., що підвищило доступність фінансування. У 2024 р. обсяг кредитів для бізнесу в Україні зріс на 20,6%, а чисті гривневі кредити для МСБ збільшилися на 22,1%. Частка кредитів для МСБ у чистому гривневому портфелі кредитів підприємств зросла до 60,2%. Опитування НБУ показало, що понад третина підприємств планують взяти кредити в найближчі 12 місяців, причому 81,6% з них орієнтуються на позики в національній валюті [9]. Аналіз динаміки наданих нових кредитів суб'єктам підприємництва демонструє також активізацію фінансового ринку і перевищення обсягів ковідного періоду та перших двох років війни, незважаючи на підвищену процентну ставку (Рис. 3).

Рис. 3. Кредити надані депозитними корпораціями суб'єктам МСБ, млн. грн

Джерело: створено авторами на основі [9]

У 2024 році Рада з фінансової стабільності схвалила концепцію створення системи страхування воєнних ризиків, яка передбачає співпрацю з міжнародними страховими компаніями та експортно-кредитними агентствами. Це має знизити бар'єри для кредитування у прифронтових регіонах і таких секторах, як сільське господарство та промисловість. Попри ці зусилля, попит на кредити залишається обмеженим через високі воєнні ризики, невизначеність щодо тривалості війни та логістичні проблеми. Наприклад, у сільськогосподарському секторі, який становить 12% ВВП України, кредитування ускладнене через окупацію частини земель та руйнування інфраструктури [3].

Основними ризиками, з якими стикається наша держава під час забезпечення фінансової стабільності, є:

- Неритмічність зовнішнього фінансування. Затримки у надходженні коштів від міжнародних партнерів можуть ускладнити фінансування бюджету, особливо в умовах зростання потреб на оборону;

- Енергетичний терор. Руйнування енергетичної інфраструктури обмежує промислове виробництво та підвищує витрати на імпорт енергоносіїв, що тисне на валютні резерви;

- Інфляційні ризики. Підвищення рівня інфляції до 12% у 2024 році, може вплинути на вартість кредитних ресурсів, логістичні проблеми та зростання цін на енергоносії, що призведе до дестабілізації економіки [9].

- Високі реальні процентні ставки. Навіть зі зниженням номінальних ставок, реальні ставки залишаються високими, що обмежує доступність кредитів для бізнесу.

Утім, згідно з прогнозами НБУ, зниження безпекових ризиків із 2025 р. сприятиме економічному зростанню на рівні 4-5% щорічно [1]. Очікується, що реалізація масштабних проєктів відбудови, використання заморожених російських активів та продовження міжнародної підтримки створить потужний стимул для економіки. Кредитна політика залишатиметься орієнтованою на підтримку МСБ, розширення іпотечного кредитування та фінансування зелених проєктів, що відповідає європейським стандартам.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, кредитна політика України в умовах війни стала важливим інструментом забезпечення фінансової стабільності та підтримки підприємництва. Адаптація монетарної стратегії НБУ до воєнних умов, запровадження валютних обмежень, фіксація курсу гривні та цільове фінансування державних витрат сприяли збереженню довіри до банківської системи. Державні програми кредитування, зокрема «5-7-9%», забезпечили доступ до ресурсів для малого та середнього бізнесу, що дозволило зберегти десятки тисяч підприємств. Проте воєнні небезпеки, енергетична криза, інфляційні ризики, обмежений доступ до фінансів у регіонах, що постраждали від бойових дій, та залежність від зовнішнього фінансування залишаються серйозними викликами. Подальший розвиток кредитної політики має ґрунтуватися на довгострокових засадах фінансової стійкості, розширенні страхування воєнних ризиків та активному залученні приватного капіталу для підтримки економіки. У подальшому ключовим завданням є балансування між короткостроковими потребами і довгостроковими реформами, які забезпечать стійке економічне зростання та інтеграцію України до європейського економічного простору.

Перелік посилань

1. Економічні прогнози на 2025–2026 роки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ekonomichni-prognozy-2025-2026> (дата звернення: 10.05.2025)
2. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 10.05.2025)
3. Концепція страхування воєнних ризиків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rada-z-finansovoi-stabilnosti-pogodila-kontseptsiyu-stvorennia-v-ukrayini-systemy-strakhuvannia-voyennykh-ryzykiv> (дата звернення: 10.05.2025)
4. Непрацюючі кредити (NPL). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/npl> (дата звернення: 10.05.2025)
5. Оцінка стійкості банків у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/otsinka-stiykosti-bankiv-u-2023-rotsi> (дата звернення: 10.05.2025)
6. Прибутковість банків у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prybutkovist-bankiv-2023> (дата звернення: 10.05.2025)
7. Програма "Доступні кредити 5-7-9%". URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5-7-9> (дата звернення: 10.05.2025)
8. Рада НБУ ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-ukrayini-uhvalila-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki> (дата звернення: 10.05.2025)

9. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 10.05.2025)

10. Стратегія розвитку кредитування. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rada-z-finansovoi-stabilnosti-skhvalyla-stratehiu-z-rozvytku-kredytuvannia> (дата звернення: 10.05.2025)

11. Фінансування енергетичної інфраструктури. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansuvannya-energetichnoyi-infrastrukturi> (дата звернення: 10.05.2025)

References

1. Economic forecasts for 2025–2026 [Ekonomichni prognozy` na 2025–2026 roky`], available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ekonomichni-prognozy-2025-2026> (last accessed 10.05.2025)

2. Information on the results of the State Program "Affordable Loans 5-7-9" [Informaciya pro rezul'taty` Derzhavnoyi programy` «Dostupni kredy'ty` 5-7-9»], available at: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (last accessed 10.05.2025)

3. The Concept of War Risk Insurance [Konceptciya straxuvannya voyenny`x ry`zy`kiv], available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/rada-z-finansovoi-stabilnosti-pogodila-kontseptsiiu-stvorennia-v-ukrayini-systemy-strakhuvannia-voyennykh-ryzykiv> (last accessed 10.05.2025)

4. Non-performing loans (NPL) [Nepracyuyuchi kredy'ty` (NPL)], available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/npl> (last accessed 10.05.2025)

5. Assessment of bank stability in 2023 [Ocinka stijkosti bankiv u 2023 roci], available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/otsinka-stiykosti-bankiv-u-2023-rotsi> (last accessed 10.05.2025)

6. Bank profitability in 2023 [Pry`butkovist` bankiv u 2023 roci. Nacional`ny`j bank Ukrainy`], available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prybutkovist-bankiv-2023> (last accessed 10.05.2025)

7. Program "Affordable Loans 5-7-9%" [Programa "Dostupni kredy'ty` 5-7-9%"], available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5-7-9> (last accessed 10.05.2025)

8. The NBU Council adopted the Basic Principles of Monetary Policy [Rada NBU uxvaly`la Osnovni zasady` groshovo-kredy`tnoyi polity`ky`], available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-ukrayini-uhvalila-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki> (last accessed 10.05.2025)

9. Financial sector statistics. National Bank of Ukraine [Staty`sty`ka finansovogo sektoru], available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (last accessed 10.05.2025)

10. Lending Development Strategy [Strategiya rozvy`tku kredy`tuvannya], available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/rada-z-finansovoi-stabilnosti-skhvalyla-stratehiu-z-rozvytku-kredytuvannia> (last accessed 10.05.2025)

11. Financing of energy infrastructure [Finansuvannya energety`chnoyi infrastruktury`], available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansuvannya-energetichnoyi-infrastrukturi> (last accessed 10.05.2025)

РЕФЕРАТИ ABSTRACT

УДК 338.2, JEL Classification: E5

Гуцан Т. Г., Мельникова О. В., Міхнов Д. П. КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ ТА РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мета. Визначення особливостей кредитної політики України в умовах війни, аналіз її впливу на забезпечення фінансової стабільності та розвитку підприємництва, а також виявлення перспектив подальшої кредитної підтримки українського бізнесу. **Методика дослідження.** У роботі для розкриття ролі кредитної політики у стабілізації національної економіки та підтримки малого й середнього бізнесу застосовано методи системного аналізу, при розгляді структури та динаміки кредитування суб'єктів підприємництва - методи соціально-економічної статистики й порівняння, для візуального відображення результатів дослідження - графічний метод, для визначення подальших перспектив кредитної політики щодо фінансової стабільності – методи узагальнення та експертних оцінок. Інформаційними ресурсами дослідження є офіційні джерела, зокрема Національного банку України (НБУ), урядових порталів, а також аналітичних звітів міжнародних організацій. **Результати.** У ході дослідження встановлено, що кредитна політика в умовах війни стала ключовим інструментом стабілізації фінансової системи та підтримки бізнесу. Завдяки своєчасним діям НБУ, таким як фіксація валютного курсу, макропруденційні обмеження та пряме фінансування бюджету, банківська система зберегла стійкість попри зовнішні шоки. Також визначено роль державних програм кредитної підтримки підприємництва, зокрема програми «Доступних кредитів 5-7-9%», реалізація якої дозволила зберегти кредитну активність суб'єктів МСБ. Окрім цього розкрито позитивну динаміку кредитування суб'єктів господарювання поза межами державних програм. Водночас виявлено основні ризики забезпечення фінансової стабільності та розвитку бізнесу: високі реальні процентні ставки, непрацюючі кредити, залежність від зовнішньої допомоги, енергетичні атаки та ризики в прифронтових регіонах. Сформовано рекомендації щодо подальшого розвитку кредитної політики, які мають базуватись на розширенні інструментів страхування, фінансовій стійкості та залученні приватного капіталу за умов задоволення короткострокових потребам та довгострокових реформ. **Наукова новизна.** Розроблено теоретико-практичні засади удосконалення кредитної політики як інструмента забезпечення фінансової стабільності та розвитку бізнесу, спрямованої на зменшення ризиків, підвищення стійкості національної валюти та активізацію суб'єктів підприємництва. **Практична значущість.** Результати дослідження можуть бути використані державними установами при розробці стратегічних планів розвитку національної економіки, керівниками і менеджерами фінансових установ для планування подальшої діяльності та підприємцями для розвитку свого бізнесу.

Ключові слова: кредитна політика, фінансова стабільність, підприємництво, Національний банк України (НБУ), малий та середній бізнес (МСБ), кредит, процентні ставки.

UDC 338.2, JEL Classification: E5

Gutsan T. G., Melnykova O. V., Mikhnov D. P. CREDIT POLICY AS A TOOL FOR MANAGING FINANCIAL STABILITY AND ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

Purpose. The study aims to identify the features of Ukraine's credit policy in wartime, analyze its impact on ensuring financial stability and entrepreneurial development, and explore the prospects for further credit support for Ukrainian businesses. **Methodology of research.** The paper utilizes systematic analysis methods to reveal the role of credit policy in stabilizing the national economy and supporting small and medium-sized enterprises (SMEs). In examining the structure and dynamics of lending to entrepreneurs, socio-economic statistical methods and comparative analysis are employed. For visual representation of research findings, graphical methods are used, while generalization and expert evaluation methods help define the future prospects of credit policy in relation to financial stability. The information resources for this study include official sources, particularly from the National Bank of Ukraine (NBU), government portals, and analytical reports from international organizations. **Results.** The research establishes that credit policy under wartime conditions has become a key instrument for stabilizing the financial system and supporting businesses. Thanks to timely actions by the NBU—such as currency peg, macroprudential restrictions, and direct budget financing—the banking system has maintained resilience despite external shocks. The role of government credit support programs, specifically the "Affordable Loans 5-7-9%" program, has been highlighted, as its implementation has allowed for the preservation of credit activity among SMEs. Furthermore, positive dynamics in lending to businesses outside state programs have been disclosed. At the same time, key risks to ensuring financial stability and business development have been identified: high real interest rates, non-performing loans, dependence on external aid, energy attacks, and risks in frontline regions. Recommendations for the further development of credit policy have been formulated, emphasizing the expansion of insurance instruments, financial resilience, and the attraction of private capital to meet short-term needs while addressing long-term reforms. **Originality.** The theoretical and practical foundations for improving credit policy as a tool for ensuring financial stability and business development have been developed, aimed at reducing risks, enhancing the resilience of the national currency, and activating entrepreneurial entities. **Practical value.** The research findings may be utilized by governmental institutions in developing strategic plans for the national economy, by leaders and managers of financial institutions for planning future activities, and by entrepreneurs for the growth of their businesses.

Keywords: credit policy, financial stability, entrepreneurship, National Bank of Ukraine (NBU), small and medium-sized businesses (SMEs), credit, interest rates.

Відомості про авторів / About the Authors

Гуцан Тетяна Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії, м. Харків, Україна; e-mail: tetiana.gutsan@hnpu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6233-301X. Моб. 050-699-51-39.

Gutsan Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, GS Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Associate Professor of the Department of Socio-Economic Disciplines and Geography, Kharkiv, Ukraine.

Мельникова Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, доцент кафедри менеджменту та економіки, м. Харків, Україна; e-mail: o.v.melnikova@hnpu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-8832-5763. Моб. 098-177-78-07.

Melnykova Olga – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kharkiv GS Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Associate Professor of the Department of Management and Economics, Kharkiv, Ukraine.

Міхнов Даниїл Андрійович, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, факультет історії та права, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна; e-mail: 2222mynname2000@gmail.com; Моб. 050-552-93-76.

Mikhnov Danyil, first (bachelor's) level higher education student, Faculty of History and Law, GS Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine.